

Sjømannsmisjon og økumenikk

AV ROALD KVERNDAL

Sjøfolk er i regelen utpreget økumenisk anlagt. Riktignok kan denne innstilling slå ut i konfesjonell indifferentisme. Men trangsynt sekterisme er i alle fall en sjeldenhet til sjøs. Flere faktorer forbundet med selve sjømannsyrket er her medvirkende.

Skipssamfunnet kan ofte være livssynsmessig sterkt pluralistisk. Oversjøisk skipsfart frembyr stadig nye konfrontasjonsmuligheter med andre religioner og livssyn. Frem for alt må årsaken søkes i selve havets forunderlige forbrødrende virkning. *The Brotherhood of the Sea*, dette eldgamle, instinktive brorskap mellom alle som ferdes på havet, er i sin grunn både over-nasjonalt og over-konfesjonelt.

Herav følger at den kirkevirksomhet som beskjeftiger seg med sjømannsstanden også har en helt naturlig økumenisk orientering. Historisk fant dette sitt tidlige, bevisste uttrykk i den organisasjonsform som ble dominerende i sjømannsmisjonsarbeidets første kraftige vekstperiode, like etter Napoleonskrigens slutt. Med Betel-flagget som samlende symbol, utviklet *The Bethel Movement* seg som et verdensomspennende økumenisk sjømannsmisjons-fellesskap, basert på britiske og amerikanske felleskirkelige selskaper (*Bethel Unions*, også kalt *Seamen's Friend Societies*), med deres mange frivillige seilende medarbeidere (i første rekke de såkalte *Bethel Captains*).¹

Med den våknende konfesjonelle bevissthet på begge sider av Atlanterhavet ble Betel-bevegelsen, fra og med 1830-årene, supplert med kirkelig-konfesjonelle (i første rekke anglikanske og metodistiske) sjømannsmisjons-selskaper. Men også disse søkte å unngå outrert proselyttmakeri.

Det er ikke her hensikten å gi noen detaljert, historisk fremstilling av sjømannsmisjonsarbeidets felleskirkelige aspekt gjennom 150 år.²

1. En hovedkilde er her de første årganger av *The Sailor's Magazine* (London-utgave fra 1820, New York-utgave fra 1828).

2. Allerede i 1861 trykte sjømannsmisjonsarbeidets «far», den engelske frikirkeprest

De aller siste års utvikling på dette felt gjør imidlertid krav på spesiell oppmerksomhet, ikke minst på nordisk hold, med disse lands relativt sterke engasjement i skipsfart og sjømannsmisjon.

Det forbauser ikke at det nettopp er i USA man finner det første forsøk på å skape et felles-forum for ulike sjømannsmisjons-organisasjoner i nyere tid. Her innebar det brogete bilde av innbyrdes divergerende sjømannsmisjonstiltak rike friksjons- og dubleringsmuligheter. Etter at en forløper så dagens lys allerede i begynnelsen av 1930-årene, etablerte man i 1951 det fellesorgan som idag bærer navnet *International Council of Seamen's Agencies* (ICOSA). (For så vidt ville det ha vært mer naturlig å kalle det *North American*, ikke *International*, da det ikke omfatter andre organisasjoner enn i USA og Canada.)³

Det var dette amerikanske fellesorgan som så henvendte seg til Kirkenes Verdensråd og som sammen med dettes Avdeling for verdensmisjon og evangelisering tok initiativet til en internasjonal konsultasjon i Rotterdam (*International Consultation on Services to Seafarers*), 24–28. august 1969. Formålet var, ut fra en nøktern situasjonsanalyse av sjømannsmisjonsarbeidet i global sammenheng, å komme frem til aktuelle behov, eventuelt også behovet for en nærmere kontakt mellom de ulike sjømannsmisjons-organisasjoner, på tvers av nasjonale og konfesjonelle skillelinjer. Det møtte delegerte fra 52 sjømannsmisjons-organisasjoner (engasjert i 66 land gjennom ca. 400 stasjoner). Også norsk og nordisk sjømannsmisjon var representert.

Det mest iøyenfallende resultat ble grunnleggelsen på konsultasjonens siste dag av *The International Christian Maritime Association*, med den utfyllende undertittel: «A free association of Christian organizations engaged in welfare work for seafarers.» Formålet var et dobbelt: (1) *Konsultativt* – å «fremme samarbeid og innbyrdes hjelp mellom medlems-organisasjonene», samt (2) *representativt* – å «utgjøre rådets kollektive og respekterte røst innenfor og utenfor skipsfarts-industrien».⁴

George Charles Smith (da i sitt 80de år) et forslag til økumeniske konferanser i London og New York med henblikk på en engelsk-amerikansk maritim evangelisk allianse («English and American Evangelical Alliance Sailors' Missions»). *The Mariners' Church Gospel Temperance Sailors and Soldiers' Magazine* (London, 1861), ss. 182–3.

3. *Certificate of Incorporation of the National (later International) Council of Seamen's Agencies, Inc.* (New York, 1951). *Twentieth Century Encyclopedia of Religious Knowledge* (Grand Rapids, 1955) III, s. 1008.

4. *International Consultation on Services to Seafarers* (Rotterdam, 1969): – (1) Conclu-

Man ble enig om enklest mulig struktur for det nye verdensråd. Det ble nedsatt en arbeidskomite på syv, som representanter for de 52 deltaker-organisasjoner, valgt innenfor følgende hovedkategorier: De britiske, nordiske, tyske og nederlandske sjømannsmisjoner, det nord-amerikanske fellesorgan (ICOSA), den romersk-katolske sjømannsmisjons-organisasjon *Apostulatus Maris*, samt Kirkenes Verdensråd. Som likestilte felles-formenn («Co-chairmen») ble valgt de to ledere av henholdsvis den største *protestantiske* (dvs. den anglikanske) og den *katolske* sjømannsmisjon. Som sekretær ble valgt vedkommende representant for KV. Dermed kom både sekretariat og rådets offisielle adresse til å bli henlagt til Kirkenes Verdensråd i Genève. Som representant for de nordiske organisasjoner ble valgt Den norske Sjømannsmisjons generalsekretær.⁵

Dannelsen av International Christian Maritime Association (ICMA) innvarsler et nytt kapittel i sjømannsmisjonshistorien på verdensplan. Her har man til slutt fått et virkelig internasjonalt samråings- og samarbeidsorgan for sjømannsmisjon. Tre omstendigheter ved opprettelsen av ICMA virker imidlertid særlig oppsiktsvekkende: (1) KV har hermed for første gang engasjert seg direkte og offisielt i denne gren av den kristne kirkes virkefelt.⁶ (2) Det er etablert permanent kontakt mellom de frivillige sjømannsmisjons-organisasjoner og en annen viktig Genève-institusjon, Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO), hvis maritime avdeling gjennom 50 år har nedlagt et banebrytende sosialt arbeid innen sjømannsstanden (senest i tilknytning til FN). (3) Den katolske kirke har i denne form for kirkelig virksomhet lagt for dagen en iøyenfallende økumenisk samarbeidsiver. (Like bemerkelsesverdig er det raske ekspansjonstempo som har særpreget katolsk sjømannsmisjon, etter at stiftelsen av *Apostulatus Maris*, først i 1920, markerte innledningen til organisert katolsk sjømannsmisjonsaktivitet.)

sions and Resolutions, 28 August 1969. (2) Minutes of Consultation Steering Committee, 29 August 1969.

5. Peter F. Anson, *The Church and the Sailor* (London, 1948), ss. 86–106. Som sekretær for ICMA fungerte 1970–71 den norske marineoffiser, kommandørkaptein Jan Ørner (på det tidspunkt Deputy Director, Division of Inter-Church Aid, Refugee and World Service).
6. Som forløper for dette engasjement må dog nevnes det studiedokument som i 1928–29 ble utarbeidet av The International Christian Social Institute (Genève), på initiativ av The Continuation Committee of the Stockholm Universal Christian Conference on Life and Work. Dette ble gjennom ILO forelagt for The Third International Maritime Conference (1929). *The Churches and the Welfare of Seamen*. (Life and Work. Studies and Documents, No. 3, Geneva, 1930), krf. særlig ss. 3 og 5.

I 1972 holdt det nye verdensråd sin første ordinære konferanse. Møtet, som varte i fem dager (31. juli–4. august), ble denne gang henlagt til London. Det møtte mange delegerte fra ulike verdensdeler, deriblant samtlige nordiske sjømannsmisjons-organisasjoner. Rammen om det hele ble dannet av en økumenisk «innvielsesgudstjeneste» ved KVs generalsekretær, Dr. Eugene Carson Blake, samt en avsluttende, felleskirkelig «takksigelsesgudstjeneste» ved erkebiskop Emanuele Clarizio, på vegne av Apostulatus Maris.

På grunnlag av studiedokumenter forberedt gjennom de forløpne tre år, ble fem aktuelle emner drøftet, både i arbeidsgrupper og på plenums møter. Mest oppmerksomhet vakte nok spørsmålet om «*Etniske og religiøse grupper og deres spesielle behov*». Her nektet de nordiske delegerte å gi kjøp overfor et tydelig press fra enkelte hold, som ønsket utelukkende såkalte «multi-nasjonale» og «multi-konfesjonelle» sjømannssentre. (Slike har man allerede etablert for eksempel i Europoort og Houston.) Det ble brukt til dels sterke ord om nødvendigheten av å «oppgi de siste skanser av kolonialisme» på dette felt. Mot slike lite tolerante utslag av en ellers uunngåelig «internasjonalisering» også innenfor sjømannsmisjonen, hevdet særlig de norske delegerte de nasjonalt og konfesjonelt orienterte sjømannsmisjonsstasjoners livsrett. Det ble spesielt pekt på sjømannens behov for sjelesorg på morsmålet og for hjemmefølelse i fremmed havn. Den endelige resolusjon måtte da også ta uttrykkelig hensyn til disse momenter.⁷

Betydelig interesse samlet seg også omkring emnet «*Ledere og animatorer ombord*». (En «animator» definerte man som enhver som under tiden i sjøen kunne og ville ta et positiv åndelig og/eller kulturelt initiativ til beste for sine skipskamerater.) Sekstiårenes radikale strukturendringer innen skipsfarten har blant annet ført til stadig kortere tid ved land, ofte ved avsidesliggende terminaler. Den såkalte «stasjonære» virksomhet må derfor suppleres med nye metoder med tanke på tiden i sjøen. Det ble i resolusjonsform pekt på behovet for ikke bare korttidstjeneste til sjøs ved sjømannsprester, men også trening og eventuelt innvielse av passende lederemner blant aktive sjøfolk selv.⁸ Det ble dessuten vist interesse for det norske initiativ på

7. *Resolutions of the First International Christian Maritime Association Conference ...* (London, 1972), ss. 2–3.

8. *Ibid.*, s. 3. I forbindelse med spørsmålet om åndelige lederemner til sjøs, fremhevet man den rolle *Seafarers' Fellowship* bør kunne spille. (Dette kristne sjømannsfelleskap, nå tilsluttet det anglikanske Missions to Seamen og det interkonfesjonelle British Sailors' Society, har røtter over 150 år tilbake.)

dette felt som siden 1965 har gått under navnet *Sjømannsmisjonens Kontakttjeneste*. (Den opprinnelige brev-, litteratur- og studietjeneste er fra 1968 utvidet til også å omfatte en lydband- og radiotjeneste. Og man drøfter allerede mulighetene for en videokassett-tjeneste.)⁹

Også under behandlingen av emnet «*Maritim utdanning*» ble nyere norske initiativ viet betydelig oppmerksomhet. Man festet seg ved det faktum at en kristen yrkesetisk undervisning og livssynsorientering allerede siden 1967 er innarbeidet i den offentlige sjømannsutdannelsen i Norge (under betegnelsen: «*Sjømannsprestens timer*»). Og man henstilte til samtlige deltaker-organisasjoner å fremme innføringen av mest mulig motsvarende undervisningstilbud i andre maritime nasjoner. Det ble i resolusjonsform også henstilt til den nye «*Standing Committee*» i ICMA å arbeide med tanken om å utgi en internasjonal sjømannshåndbok på linje med den nyutkomne norske «*Sjømannsetikk*».¹⁰

Aktuelle problemer ble dessuten drøftet innenfor emnene «*Om-sorgen for sjømannsfamilier*» samt «*Finansspørsmål og de sjøfarendes velferd*».

På ett punkt må det – midt i alt det løfterike ved denne konferanse – være grunn til alvorlig kritikk. Drøftelsene led av en tydelig manglende vilje til teologisk prinsippdrøfting. Mens en i og for seg legitim interesse for *humanisering* stadig sto i sentrum, ble det for eksempel ingen virkelig selv-konfrontasjon med den motsvarende forpliktelse til *evangelisering*. Overhodet merket man en total mangel på teologisk avklaring av selve motiv- og målsetningsgrunnlaget for sjømannsmisjonsarbeidet.

En avgjørende forutsetning for dette siste er en vitenskapelig utforskning av sjømannsmisjonsarbeidets historiske fundament på internasjonalt plan. Det var derfor gledelig å merke den interesse man la for dagen for det forskningsprosjekt på dette felt som i senere tid er tatt opp på norsk hold.¹¹

Samtidig som det ble lagt frem en formell rapport om dette siste, ble anledningen benyttet til å peke på behovet for opprettelsen av et *organ for systematisk sjømannsmisjonsforskning*. Dette bør ha til formål: (1) å samle relevant materiale, (2) å stå til tjeneste med

9. Roald Kverndal, *Sjømannsetikk. Håndbok i yrkesetikk og livssynsorientering* (Oslo, 1971), ss. 82, 169–70.

10. *Resolutions . . .* (1972), s. 4. Kverndal (1971), ss. 5, 83.

11. Roald Kverndal, «Internasjonal sjømannsmisjon. Opprinnelse og første fremvekst». *Forskningsnytt* (1972 nr. 3), ss. 38–42.

informasjoner, bibliografier, aktuelle forskningsemner, osv., (3) å utgi en sjømannsmisjonsvitenskapelig årbok og (4) å formidle bevilgning av stipendier til sjømannsmisjonsforskning.¹²

I denne forbindelse ble det pekt på den kamp som dr. Kenneth Scott Latourette måtte føre i 1930-årene, for å forebygge at frukten av verdifull, mangeårig misjonserfaring skulle gå til spille. Hans argumentasjon har fortsatt aktualitet. Stilt overfor den veldige utfordring som skipsfartens strukturendring innebærer, er spørsmålet for kirkens maritime gren i 1970-årene ikke om man har råd til å drive systematisk forskning. Men – om man har råd til fortsatt å *forsømme* det.¹³

Nøyaktig hva opprettelsen av ICMA kan komme til å bety såvel i denne sammenheng som for øvrig, er fremdeles for tidlig å forutsi. Men at det er åpnet potensielt positive *muligheter*, på et vesentlig område også innenfor Den norske kirkes ansvarsfelt, derom kan det ikke herske tvil. Slik blir det alltid, når bare man våger å stille seg i dialogposisjon.

12. Roald Kverndal, *The Origin and Early Growth of Organized Seamen's Missions. A Research Progress Report* (ICMA Conference, London, 1972), ss. 1–2. Kfr. Olav Guttorm Myklebust, *An International Institute of Scientific Missionary Research* (Oslo, 1951), ss. 28–31. Kfr. de nye fellesorganer for misjonsforskning, *International Association for Mission Studies* samt *Nordisk Institutt for Misjonsforskning*, opprettet 1970 og 1971, med Egede Instituttet som sekretariat.

13. Kenneth S. Latourette, «Research and Christian Missions». *International Review of Missions* (1932), ss. 532–46.